

DE KLEINE RUPSENJAGER.

(Calosoma inquisitor L.).

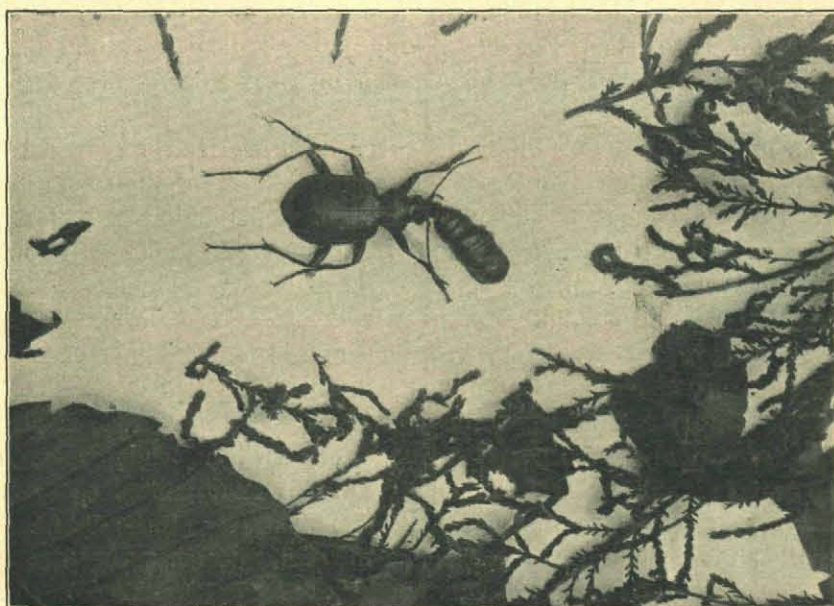
TERWIJL ik op een Meidag onder een beuk in het Ulvenhoutsche bosch doorga, valt er iets uit de kroon langs den stam. Ik onderzoek de plaats op den grond, waar het voorwerpje is neergekomen, en vind er een ongeveer twee centimeter grooten, donkerbruinen, metaalglanzigen kever, dien ik aan den hoekigen vorm zijner dekschilden als een Calosoma herken: Calosoma inquisitor, den kleinen rupsenjager. Tegelijk herinner ik mij een bladzijde uit een algemeen bekend Duitsch werk met allerlei zonderlinge mededeelingen omtrent het leven der Calosoma's en ook, dat er blijkens onze Nederlandsche literatuur, aangaande verschillende bijzonderheden uit het leven der rupsenjagers nog onzekerheid bestaat. Ik besluit daarom den tuimelaar mede te nemen en hem voor eenigen tijd tot huisdier te bevorderen, ten einde hem in zijn handel en wandel te kunnen gadeslaan.

Wat aan de leden van een kevergeslacht maar zelden te beurt valt: onze beide boomenbeklimmende Calosomasoorten (de derde, in Nederland uiterst zeldzame soort leeft op den grond) mogen zich in een zekere populariteit verheugen, zij dragen ten minste volksnamen. Niet steeds helaas vindt populariteit haar oorsprong uitsluitend in burgerdeugden. En dan klinken onze vaderlandsche benamingen van grooten en kleinen rupsenjager of dito poppenroover nog welwillend in vergelijking met de Duitsche, waaronder die van moordkever en bandiet voorkomen. In Duitschland schijnen de Calosoma's trouwens minder zeldzaam dan ten onzent en zelfs in tijden van rupsenplagen (d.i. van overvloedig voedsel voor hen) soms plaatselijk vrij talrijk te zijn.

Eéne mededeeling omtrent onzen Inquisitor schijnt alvast niet voor alle gevallen te gelden, nl. dat hij geen oude boomen zou beklimmen; want hij viel uit een beuk, waarvan de stam minstens anderhalven meter omvang had en enkele dagen later zag ik een ander exemplaar tegen een even dikken woudreus opklauteren. Zoo breng ik dan onzen kever voorloopig onder dak in een doos met glazen deksel, die een paar takjes heide en eenige bladeren bevat, om hem tevens een eenigszins donkere schuilplaats te verstrekken. Hij toont den nerveusen aard van het vleeschetend roofdier te bezitten, is uiterst rad in de vlucht, zeer beslist en snel in den aanval, tegelijkertijd schrikachtig en strijdvaardig. Met zijn uitpuilende oogen houdt hij naar alle zijden scherpen uitkijk. Nauwelijks beweeg ik de hand boven het glas, of hij stelt zich in de gevechtspositie: het lichaam schuin opgericht op de middel- en achterpooten, het voorste pootenpaar in de lucht geheven, de sterke kaken wijd gesperd. Ik leg een half geopend spinsel met de pop van een kleinen nachtvinder naast hem. Hij schiet er op los als een uitgehongerde, grijpt het spinsel tusschen de kaken en rent daar zoo haastig mee weg, dat hij de pop er uit verliest. Even

later echter, blijkbaar van zijn verlies bewust geworden, keert hij terug en tast zonder aarzeling de pop aan op haar zwakste punt: aan de spits. In een oogwenk is deze afgebeten en heeft hij zich, gulzig likkend en bijtend, aan den maaltijd gezet. Als ik eenigen tijd later terugkom, vind ik als overschot slechts een paar brokjes der chitinehuid schoon afgelikt.

Het is niet met zekerheid bekend, of het voedsel der *Calosoma*'s uitsluitend uit rupsen en vlinderpoppen dan wel ook nog uit andere insecten bestaat. Wij stellen dus een onderzoek naar het menu van den Inquisitor in. Opdat hij niet door honger zal worden gedreven maar alles aan te grijpen, wat ik hem voorzet, ontvangt hij bij dit onderzoek telkens vooraf een kleine *Depressariapop*. Na dit

De *Calosoma inquisitor* een vlinderpop aantastend op den grond. (Nat. gr.).

ontbijt geef ik hem op een dag een groote gaasvlieg (*Chrysopa*), dus een insect, dat hij in het bosch dagelijks kan ontmoeten — een poot en een halve vleugel is alles, wat van het dier overblijft. Op een anderen keer sluit ik een insect van de boorden onzer stilstaande slooten en poelen bij hem in de doos, dat hem dus wel geheel onbekend zal zijn: een *Sialis lutaria*. Verschrikt deinst de kever terug, als de kleine, zwarte *Sialis*, van geen gevaar bewust, hem plompweg tegen den kop aanloopt; zooveel familiariteit van een onbekende is onzen roofridder blijkbaar te kras. Wat hem echter niet weerhoudt, om tegen den avond de *Sialis* toch maar aan te vallen en te gaan opeten. Maar zij schijnt niet in zijn smaak te vallen: hij vergenoegt zich met het halve achterlijf en laat het

overige liggen. Het wijfje van een rozenbladwesp wordt in het geheel niet aangetast, het blijft dagen achtereen ongehinderd in de doos omdwalen. Daarentegen worden de larven van verschillende kleine bladwespen met graagte aangenomen. Ten slotte bied ik hem op een morgen een stukje rauw vleesch aan en zelfs dat blijkt hem vrij goed te smaken; maar een kleine kronkelende worm, hoewel verwoed aangevallen, wordt als voedsel versmaad. Het resultaat van het onderzoek is derhalve: de *Calosoma* eet behalve rupsen en vlinderpoppen ook, zij het dan minder graag, de larven van andere insecten, doch zij is ten opzichte van de volwassen dieren min of meer kieschkeurig.

Wij brengen vervolgens onzen rupsenjager naar een ruimere woning over. Een enge doos was aanvankelijk meer gewenscht, om het voedsel steeds in zijn onmiddellijke nabijheid te houden, zij is echter ongeschikt om hem geheel in zijn gewone doen te zien. Zoo komt hij dan nu in een verblijf met glazen wanden, groot genoeg om hem bij dag en bij avond de noodige vrijheid van beweging te verschaffen.

In zijn nieuwe omgeving blijkt de kever weldra een zeer geregeld leven te leiden. Des morgens vind ik hem verborgen in den overdekten schuilhoek, die voor hem op den bodem is aangelegd. Laat in den namiddag, wat vroeger of later, naar gelang den vorigen avond zijn maal meer of minder karig was, komt hij daaruit te voorschijn om, na een poos heen en weer loopen op den grond, te gaan klauteren — te gaan klauteren en vallen. Het zijn de smalle paden, die hem daarbij ten verderve voeren. Want de groote lengte zijner sterke pooten, die hem op den grond en langs stammen en takken tot een even snellen looper als vaardigen klimmer maakt, wordt hem onmiddellijk tot last, zoodra hij op den smallen bovenrand der ruiten of op de dunne twijgen, bladstelen en bladeren geraakt. Dan hangt hij weldra hulpeloos aan een paar pooten te bengelen en met de andere om zich heen te maaien, zoekend naar een steunpunt. De oorzaak van zijn vallen uit de kroon van boomen, zoowel als de oorsprong der verhalen over *Calosoma*'s, die zich met een rups op den grond lieten vallen om daar hun buit te gaan verslinden, begint mij thans duidelijk te worden. Niet meer in staat om voorwaarts te gaan en evenmin om zich te wenden, eindigt zijn gespartel in zulke omstandigheden steeds op dezelfde wijze: door een val of door een daling in zweefsprong. Een val, zelfs van vrij groote hoogte op een harde onderlaag, blijkt hem echter in het minst niet te deren: van eenige verdooving heb ik nooit iets bemerkt en evenmin heb ik hem ooit door plotseling stooten of vastgrijpen er toe kunnen brengen, zich gelijk zooveel andere kevers tijdelijk „dood te houden”.

Het loopen en klauteren laat op den middag en tijdens de schemering schijnt niet het eigenlijk jagen te wezen, maar meer het vinden van een geschikte vangplaats te beoogen. Zoo dikwijls ik na het invallen der duisternis den Inquisitor nog ga bezoeken, vind ik hem hoog tegen een der houten hoekstijlen van zijn woning gezeten met den kop naar omlaag gekeerd. Hij jaagt als de

kat: zit stil en wacht, zonder daarbij echter te versmaden, wat hij nog voor- en nadien al omdolend op zijn weg mocht vinden.

Dat stilzitten tegen een tak met den kop naar omlaag is een voor den rupsenjager zeer kenmerkende houding. Het is ook de stand, waarin hij zijn prooi verslindt en welke voor dat verslinden de gunstigste blijkt. Onmiddellijk nadat hij de gevangen rups een wond in het lijf heeft gebeten, dringt door die opening een deel van den lichaamsinhoud naar buiten. Die zou hem den kop bedekken en het lijf overstroomen, wanneer hij het slachtoffer boven inplaats van beneden zich had. De stand lijkt daarbij ook nog de meestbelovende voor de vangst, wijl een aantal rupsen zich na het invallen der duisternis opwaarts langs de takken bewegen om haar voedsel, de bladeren, te bereiken en aldus den kever tegemoet loopen.

Gedachtig aan de verhalen omtrent *Calosoma*'s, die zich met haar buit op den grond lieten vallen, hebben wij thans nog te onderzoeken, in hoever de *Inquisitor* na het vermeesteren eener rups aanleiding heeft of neiging vertoont tot het maken van zulk een buiteling. Wij zijn gedwongen daartoe een dier kleine, onverkwikkelijke drama's bij te wonen, gelijk er zich dagelijks ongezien door menschenoogen in ieder bosch een ontelbaar aantal afspelen.

Ik neem een rups, die blijkens de donkere stippen op haar gladde, groene huid (de eieren van sluipwespen) toch reeds ten doode is geteekend en plaats haar tegen een vingerdikken tak. Daarna zet ik den kever met den kop naar omhoog ongeveer een decimeter beneden haar. Van de aanwezigheid eener prooi bemerkt hij niets; ik ben dus genoodzaakt hem naar boven te drijven. Langzaam wordt de afstand tusschen hem en het slachtoffer kleiner; doch hij geeft nog niet het geringste blijk dit gewaar te worden. Eindelijk is hij de stilzittende rups

De *Calosoma inquisitor* in de houding, waarin hij de rupsen vangt en eet.
Natuurl. grootte.

zoo nabij gekomen, dat hij met een zijner sprieten haar tegen het lijf stoot. En nu onmiddellijk verandert het tooneel: de kever schijnt plotseling als geëlectriseerd! Met opgeheven voorpooten en wijdgeopende kaken schiet hij vooruit en grijpt hij de rups aan. Deze klemt zich met de buikpooten en de naschuivers stevig vast aan den tak en slaat met het voorlijf krachtig om zich heen. Vergeefs: de kever rukt haar met geweld los. Als hij de gewoonte heeft zich met zijn buit op den grond te laten vallen, is thans daarvoor het goede oogenblik gekomen. Maar wat hij nu doet, is juist het tegenovergestelde. Hij wendt zich met de rups langzaam en voorzichtig om, tot hij den stand met den kop naar omlaag heeft bereikt. Vervolgens gaat hij zich verankeren d.i. hij klimt, zeer behoedzaam en onder voortdurend tasten met de achterpooten, in achterwaartsche richting zoover naar boven, tot de klauwtjes dier pooten een paar oneffenheden vinden, waaraan zij zich kunnen vasthaken. Nu nog de middelpooten naar links en rechts om den tak geslagen en hij zit, of juister gezegd hij hangt, als aan den tak vastgelijmd. De voorpooten blijven vrij om telkens dienst te kunnen doen als hulporganen voor de kaken bij het vasthouden of vervatten van de zware rups, wier gewicht dat van den kever te boven gaat. En door geen aanraking of stooten gelukt het mij gedurende den nu volgende maaltijd den Inquisitor er toe te brengen zijn buit los te laten, en nog veel minder hem er toe te bewegen zich met dien buit te laten vallen. Een afwerende beweging met een voor- of middenpoot, dat is alles, waarmede hij op die pogingen reageert.

Meer dan anderhalf uur aan één stuk duurt de onverkwikkelijke zwelgpartij voort. Dan daalt de kever, wiens lijf nu ver achter de dekschilden uitpuilt, met moeite naar den grond, sleept zich naar zijn schuilplaats en komt daaruit de eerste paar dagen niet weder te voorschijn. Voegen wij, als een kleine rehabilitatie, onmiddellijk hieraan toe, dat de Inquisitor niet enkel gladde, maar even gaarne behaarde rupsen eet, welke bijna door alle insectenetende vogels worden versmaad, en dat hij dus tot de voor de mensch nuttige dieren gerekend moet worden.

Gedurende den eersten tijd gedroeg de rupsenjager zich in zijn nieuw verblijf als een dier kevers van andere groote soorten, wier dekschilden zijn aaneengegroeid: als hij viel, kwam hij neer met een plof en op den rug. Later veranderde dit, blijkbaar wijl hij met omgeving en afstand meer vertrouwd geraakte. Wanneer hij bij zijn klauteren in een impasse was gekomen, die hem zoowel het voortgaan als het terugkeeren belette, zette hij zijn dekschilden op, liet zijn steunpunt los, draaide zich in zijn val om en kwam in bijna loodrechte daling als een kat op de pooten terecht: de dekschilden gaven hem stuur en evenwicht.

Onze Inquisitor, die zooveel andere insecten had omgebracht, kwam ten slotte zelf op tragische wijze aan zijn einde. Hij stierf een ontijdigen dood onder de handen van een coleopteroloog, die hem, als een in Nederland zeldzaam dier, bijzette in de donkere lade eener keververzameling.

Breda.

P. HAVERHORST.